

Campania electorală marcată de un număr mare de candidați, de utilizarea abuzivă a resurselor administrative și de implicarea funcționarilor în activitățile electorale

În Raportul nr. 3 al Misiunii de Observare (MO) a alegerilor a locale generale din 5 noiembrie, Promo-LEX constată creșterea semnificativă a cazurilor ce pot fi calificate drept abuz de resurse administrative, implicarea tot mai activă a funcționarilor publici în activitățile de campanie și neraportarea deplină a cheltuielilor de campanie de către concurenții electorali.

MO Promo-LEX apreciază, în general, pozitiv activitatea organelor electorale, dar regretă cazurile de obstrucționare a observării libere a procesului electoral (11 cazuri de către CECE I și 2 – CECE II) și subliniază că, în exercitarea atribuțiilor, observatorii au dreptul să aibă acces la toate informațiile cu caracter electoral.

Perioada de observare a evenimentelor incluse în raport este, în general, 5 – 17 octombrie 2023. Observarea finanțării campaniei electorale s-a realizat în intervalul în intervalul 6-13 octombrie. Iar monitorizarea discursului de ură și instigare la discriminare cuprinde perioada 29 septembrie – 12 octombrie 2023.

Situația problematică a alegătorilor din comuna Corjova

MO Promo-LEX atrage atenția asupra situației de excludere din listele electorale a unui număr mare de alegători, care de facto locuiesc în comuna Corjova, însă în actele de identitate au domiciliul stabilit/atribuit în orașul Dubăsari. Majoritatea alegătorilor excluși din liste domiciliază în satul Mahala, care face parte din comuna Corjova, însă în buletinele de identitate eliberate pentru locuitorii satului Mahala este stabilit domiciliul „or. Dubăsari”.

Problema excluderii din listele de bază a unei părți a locuitorilor de facto a comunei Corjova se perpetuează de la scrutin la scrutin, iar soluții sistemice nu au fost propuse de către autoritățile publice, inclusiv cele electorale. În opinia Promo-LEX, votarea pe liste suplimentare a fost o soluție temporară, care trebuie abandonată, întrucât doar perpetuează și agravează problema.

Amintim că, în comuna Corjova la alegerile parlamentare anticipate din 2021 au participat 992 alegători, inclusiv cca. 62% pe listele suplimentare. Astfel constatăm că, dreptul de vot al cetățenilor Republicii Moldova care domiciliază în comuna Corjova ar putea fi încălcat, dacă aceștia nu vor fi

admiși să voteze pe motiv că nu sunt incluși în listele electorale de bază. MO Promo-LEX se arată îngrijorată de faptul că printr-o eventuală neadmitere a unui număr atât de mare de alegători la vot ar putea fi de asemenea afectată valabilitatea scrutinului și/sau influențate semnificativ rezultatele alegerilor.

MO Promo-LEX consideră absolut necesară rezolvarea problemei stabilirii domiciliului în actele de identitate corespunzător stării de fapt și îndeamnă Agenția Servicii Publice (ASP) și alte autorități publice centrale, de comun cu autoritățile electorale, să identifice o soluție rapidă pentru această problemă și să informeze activ cetățenii despre aceasta.

Alegeri competitive, cu un număr mare de candidați înregistrați

MO Promo-LEX reiterează că alegerile locale generale din 5 noiembrie sunt competitive și constată creșterea numărului de candidați înregistrați pentru toate tipurile de funcții electivă, comparativ cu precedentul scrutin local din 2019. A scăzut, deși nesemnificativ, de la 10% la 8%, ponderea candidaților independenți la funcția de primar. În schimb, a crescut, de la 26% la 31%, ponderea femeilor candidate la funcția de primar.

O dinamică pozitivă din perspectiva înregistrării femeilor în calitate de candidate la funcția de primar a fost constatată în cazul municipiilor Bălți și Chișinău – de la 6%, în 2019, la 19%, în 2023. La funcția de primar general al mun. Chișinău s-a înregistrat un număr record de candidați – 27, toți desemnați de partide/bloc electoral. În mun. Bălți, din totalul de 15 doar doi sunt candidați independenți.

Observatorii Promo-LEX au înregistrat câte cel puțin 15 cazuri de respingere a cererilor de înregistrare a candidaților la funcția de primar și la cea de consilier. În cele mai multe cazuri, motivele respingerii înregistrării au fost:

interdicția de a ocupa o funcție publică/de demnitate publică și numărul insuficient de semnături colectate.

De asemenea, au fost raportate 30 de cazuri de înregistrare a listei de candidați la funcția de consilier cu nerespectarea cotei minime de reprezentare de 40% pentru ambele sexe, inclusiv 1 caz de nerespectare a poziționării candidaților după formula minimum patru candidați de același sex la fiecare zece locuri.

Documentând schimbarea apartenenței politice a primarilor, observatorii Promo-LEX au constatat că, spre final de mandat (2019-2023), circa 39% din primari și-au schimbat opțiunea politică ori s-au declarat a fi independenți/neafiliați. Cei mai mulți dintre primarii care au abandonat partidul care i-a desemnat la alegerile din 2019 au „migrat” către PAS (36%).

Implicarea funcționarilor publici în campanie și abuz de resurse administrative

În perioada monitorizată, MO Promo-LEX constată o creștere semnificativă a cazurilor ce pot fi calificate drept abuz de resurse administrative. De la începerea oficială a campaniei electorale, numărul acestor cazuri s-a majorat de aproape trei ori și a ajuns la cel puțin 43:

- utilizarea autorităților publice în scopul promovării inițiativelor electorale – 4 cazuri (Guvernul – Satul European Expres; Comitetul executiv al UTAG, Consiliul Orășenesc Taraclia și Consiliul Raional Orhei – adaos lunar de 1.000 de lei la pensiile mici, promis de Ilan Șor);
- implicarea în activitățile de campanie a persoanelor care dețin funcții publice – 18 cazuri (PAS);
- atribuirea de către candidații electorali a meritelor pentru lucrările/serviciile de uz public efectuate din bani publici – 11 cazuri (6 – PAS, 2 – PS, 2 – MAN, 1 – LOC);

- organizarea întrunirilor electorale în cadrul instituțiilor publice, cu angajații instituțiilor respective, în timpul orelor de lucru ale acestora – 9 cazuri (5 – PSRM, 2 – PAS, 1 – CUB și 1 – PCRM).

Un caz cu potențial de corupere a alegătorilor se referă la oferirea plicurilor cu bani în cadrul unui eveniment public organizat de Guvernatoarea UTAG cu sprijinul Fundației „Miron Șir”.

De asemenea, au fost observate cel puțin 14 cazuri de distribuire a publicității electorale cu încălcarea prevederilor legale (6 – PAS, 3 – PSRM; 2 – PSDE; 2 – PDCM; 1 – PR) și 6 cazuri în care publicitatea electorală era distribuită concomitent cu cea politică (4 -PAS, 1 – PSDE și 1 – PSRM).

Cheltuieli neraportate de aproape 1 mil. de lei

MO Promo-LEX constată că rapoartele financiare din campanie sunt publicate cu depășirea termenului și în format ce nu corespunde principiului datelor deschise. De asemenea, constatăm că, până la lansarea prezentului raport de observare a alegerilor, pe pagina web a autorității electorale nu a fost publicat nici un raport financiar al candidaților independenți.

În perioada 6 – 13 octombrie 2023, 14 formațiuni politice au raportat venituri în sumă totală de 14,6 mil. lei, dintre care 14,1 mil. lei – mijloace financiare și 555 mii lei – donații materiale. 79% din totalul veniturilor declarate au fost raportate de 4 partide politice (PAS – 33%, PSRM – 23%, PN – 12% și MAN – 11%). Celorlalte 10 partide politice le revin doar 21% din veniturile raportate.

Cele 14 partide politice au raportat cheltuieli de 11 mil. lei, dintre care 10,5 mil. lei au fost în bani și 555 mii lei din donații materiale. Cele mai multe cheltuieli au fost raportate de PAS – 41%, PN – 16%, PSRM – 15% și PSDE – 6%.

În rezultatul monitorizării civice, MO Promo-LEX a estimat o sumă totală neraportată la CEC de cel puțin 953.228 de lei pentru activități de campanie desfășurate de 22 de concurenți electorali. Din totalul cheltuielilor estimate, câte 31% au fost estimate pentru PSRM și PLDM, 6% – PNM și 5% – CC. În funcție de destinația cheltuielilor estimate, cele mai multe au fost pentru materialele promoționale – 74% urmate de recompensele agitatorilor – 12%.

Incertitudinea aplicării unor restricții a dreptului de a fi ales

MO Promo-LEX observă în acest scrutin o incertitudine din partea autorităților privind aplicabilitatea interdicției de a ocupa funcții de răspundere, ca urmare a actului de constatare emis de Autoritatea Națională de Integritate (ANI), rămas definitiv. Această stare de incertitudine a fost creată în raport cu circa 20 de persoane, în privința cărora prin actul de constatare a ANI, rămas definitiv, a fost stabilită interdicția de a ocupa funcții electivă, însă acestora nu li s-a ridicat mandatul.

În opinia Promo-LEX, normele privind restricționarea dreptului de a fi ales trebuie interpretate în spiritul Codului electoral în întregime iar această categorie de persoane nu trebuiau admise în scrutinul electoral. În caz contrar, odată cu validarea noului mandat de primar, în rezultatul alegerilor din 5 noiembrie 2023, mandatul de primar anterior încetează și, astfel, intervine, în mod automat, sancțiunea de decădere din dreptul de a mai exercita o funcție publică și/sau o funcție de demnitate publică. Altfel spus, ar urma să fie organizate și desfășurate alegeri locale noi.

În perioada de observare, Curtea Constituțională a respins cererea de suspendare a Hotărârii Parlamentului din 21.09.2023 privind prelungirea stării de urgență și a Dispoziției Comisiei pentru Situații Excepționale (CSE) din 04.10.2023 prin care s-a decis că în cadrul alegerilor locale generale

din 5 noiembrie 2023 nu vor putea participa anumite categorii de persoane.

Amintim că MO Promo-LEX a constatat cu îngrijorare, în Raportul nr. 2 de observare a alegerilor, că legislația nu abilitează în mod expres CSE cu dreptul de a interveni în restricționarea dreptului de a fi ales.

Discursul de ură continuă să fie utilizat în campania electorală

În perioada 29 septembrie – 12 octombrie 2023, au fost identificate cel puțin 9 cazuri de discurs de ură, instigare la discriminare și alte forme de manifestare a intoleranței. Cele mai multe cazuri au fost identificate în rețelele de socializare (3 cazuri) și presa scrisă și online (3). Printre criteriile care au stat, cel mai des, la baza discursurilor de ură sunt: apartenența politică (4 cazuri), orientarea sexuală/identitatea de gen (2 cazuri), sex/gen (2 cazuri) și sănătate (2 cazuri). Principalele grupuri afectate de acest tip de discurs rămân a fi politicienii (5 cazuri), persoanele LGBT (2 cazuri) și femeile (2 cazuri). Cele 9 cazuri de discurs de ură au fost vizualizate de peste 126 de mii de ori și distribuite de peste 700 de ori.

Amintim că actual scrutin este primul în care folosirea discursului de ură de către competitorii electorali, inclusiv prin intermediul materialelor electorale, este interzisă și sancționată.

Raportul integral poate fi accesat [aici](#).

Raportul a fost elaborat cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate” și a Uniunii Europene prin Proiectul „Consolidarea cadrului legislativ electoral și evaluarea implementării acestuia în timpul alegerilor locale generale din 2023”.